

IMMATERIEEL ERFGOED IN MIJN EIGEN WIJK

EEN EDUCATIEF PROJECT VOOR GROEP 7 EN 8 IN HET PRIMAIR ONDERWIJS

KENNISCENTRUM **IMMATERIEEL ERFGOED** NEDERLAND

Immaterieel erfgoed is overal en zowel jong als oud is erbij betrokken. Immaterieel erfgoed wordt ook wel levend erfgoed genoemd omdat het gaat om cultuuruitingen die nu bestaan en actief worden beoefend. Immaterieel erfgoed is het vieren van Koningsdag en Divali, maar ook scouting, gamen, samen iftar-maaltijden eten, de Nijmeegse Vierdaagse, straatvoetbal en fierljeppen. Al deze cultuuruitingen worden van generatie op generatie doorgegeven en geven mensen een gevoel van identiteit.

In veel dorpen en wijken van steden is sprake van diversiteit. Mensen met verschillende culturele achtergronden, leeftijden of tradities. Het is belangrijk dat mensen in een diverse omgeving samen leren leven en over elkaar leren. Wie zijn mijn burens en wat is belangrijk voor hen?

Immaterieel erfgoed draait om mensen en is daarom een ideaal thema om in het onderwijs te gebruiken wanneer je wilt werken aan multiperspectiviteit, burgerschap, sociale vaardigheden en identiteit. In dit project rond immaterieel erfgoed staat een ontmoeting tussen leerlingen en bewoners in de wijk centraal. Dit kunnen ook hun eigen(groot)ouders zijn. In groepjes van drie interviewen de leerlingen anderen over een vorm van immaterieel erfgoed die voor hen belangrijk is.

De opbrengsten laten de diversiteit zien van de wijk zien. Ook de eigen blik van leerlingen op het immaterieel erfgoed zal zichtbaar verschillen.

DOELGROEP

Dit project is bedoeld voor groep 7 en 8 in het primair onderwijs.

LEERDOELEN

Leerlingen maken kennis met het begrip immaterieel erfgoed en kunnen voorbeelden noemen.

Leerlingen leren in gesprek te gaan over immaterieel erfgoed.

Leerlingen kunnen reflecteren op wat immaterieel erfgoed betekent voor henzelf en kunnen zich inleven in wat het betekent voor anderen.

TIJDSINVERSTERING

Dit project bestaat uit 4 lessen. Les 1: 30 min. / Les 2: 60 min. / Les 3: 90 min. / Les 4: 90 min.

BENODIGDHEDEN

Digibord voor laten zien van animatie over immaterieel erfgoed, voldoende exemplaren werkblad leerlingen, kaart van de wijk (digitaal of geprint) en een fotocamera.

AANSLUITING ONDERWIJSPROGRAMMA

De inhoud sluit aan bij cultuur- en erfgoededucatie, Oriëntatie op jezelf en de wereld (Mens en Maatschappij), Nederlands en burgerschapsvaardigheden. De leerling leert over cultuuruitingen van andere mensen, ontwikkelt kennis over de eigen omgeving en toont respect voor andere wijkbewoners. Ook werken leerlingen aan hun 21^e-eeuwse vaardigheden door samen te werken en een open houding te ontwikkelen. Ze vergroten hun woordenschat, het stellen van vragen en het ordenen van mondelinge informatie stimuleert hun taalvaardigheden.

LES 1 INTRODUCTIE IMMATERIEEL ERFGOED

 30 min.

 zelfklevende memoblaadjes (geeltjes) / gekleurd A3-papier waarop deze blaadjes geplakt kunnen worden / digibord met internet voor laten zien van een animatie

Deze les gaat over het voorkennis activeren. Wat is en wat weten we al over immaterieel erfgoed?

- Korte animatie *Wat is immaterieel erfgoed?*

<https://www.immaterieelerfgoed.nl/nl/watisimmaterieelerfgoed>

Bespreek na het bekijken de volgende vragen:

- Wie heeft al eens gehoord van het begrip immaterieel erfgoed? Wanneer was dat?
- Vraag of in spelvorm (ja is staan / nee is zitten) wie bekend is met bijvoorbeeld: fierljeppen, de Nijmeegse Vierdaagse, Holi, Midwinterhoorn blazen, beschuit met muisjes, Indische rijsttafel.

- Opdracht: Laat leerlingen in tweetallen zelf zoveel mogelijk vormen van immaterieel erfgoed bedenken en opschrijven op memoblaadjes.

- Instapvraag: Welk immaterieel erfgoed beoefen of beleef jij (of je familie) en wat betekent het voor jullie?

- Verzamel de memoblaadjes en plak ze bij elkaar. Laat de leerlingen vertellen over wat ze hebben opgeschreven.

Inventariseer verschillende vormen van immaterieel erfgoed. Plak de voorbeelden bij elkaar rondom de domeinen:

- Festiviteiten en rituelen
- Spreken, zingen en vertellen
- Uitvoerende kunsten
- Traditioneel vakmanschap en ambachten
- Kennis en gebruiken rondom natuur en universum

- Vertel over de opzet van de volgende lessen: interviews houden met wijkbewoners over immaterieel erfgoed dat voor hen belangrijk is. Zo leer je elkaar beter kennen.

- Ken je voorbeelden van feesten en tradities van verschillende culturen?

LES 2 WORKSHOP INTERVIEWEN

 60 min.

 werkblad / schrijfgerei

Met deze workshop zet u de leerlingen in hun rol van een kiene interviewer. Ze krijgen hulp bij het voorbereiden van het interview en het voeren van een gesprek. Deze les voert u zelf uit in de klas. Aan het eind van de workshop is het stappenplan doorlopen en het werkblad ingevuld. Klaar om naar buiten te gaan.

- Start de workshop met de vraag: wat is de meest malle vraag die je kunt bedenken voor een interview? Inventariseer een aantal malle vragen.

- Bespreek ook:
 - Waar denk je aan bij het woord 'interview'?
 - Hoe is het om bij iemand op bezoek te gaan / een gast te zijn?

- Uitdelen werkblad. Verdeel de leerlingen in drietallen.
 - Stap voor stap het werkblad doornemen, invullen en oefenen.

Er zijn 5 stappen. De stappen zijn steeds op dezelfde manier opgezet. Bij iedere stap is er iets te lezen, iets in te vullen en te oefenen. De tekstballonnen geven de kern van interviewen over immaterieel erfgoed in de eigen wijk weer.

LES 3 INTERVIEWS

 90 min.

 werkblad met interview-vragen, pen en papier / fotocamera

In groepjes van drie gaan de leerlingen op bezoek bij de (groot)ouders thuis, buren of andere wijkgenoten. Ze maken van tevoren een afspraak.

Het afnemen van de interviews kan onder leestijd plaatsvinden of als huiswerkopdracht worden gegeven. Stem dit goed af op de mogelijkheden van uw leerlingen (mate van zelfstandigheid en omgaan met huiswerk) en de mogelijkheden die de wijk biedt. Bejaardentehuis in de wijk? Wellicht een idee om te vragen of uw leerlingen daar interviews kunnen afnemen op een afgesproken tijdstip.

De voorkeur gaat uit naar 3 interviews per groepje. Zo wordt de diversiteit van het verzamelde immaterieel erfgoed groter. En komt iedere leerling aan de beurt in de rol van zowel interviewer, observator als schrijver. Uiteraard kan ook 1 interview per groepje worden afgenomen.

Liever in de klas blijven? Nodig een aantal (groot)ouders of buren uit in de klas. Vraag in dit geval of ze foto's of voorwerpen mee willen brengen over het immaterieel erfgoed dat belangrijk voor hen is.

De basisvariant is dat de leerlingen elkaar interviewen. Ook zij zijn immers elkaars wijkgenoten.

! Let op: Laat tijdens een interview minimaal twee foto's maken met iets dat typisch is voor de cultuuruiting en maak een groepsfoto.

LES 3 VERWERKINGSLES

 90 min.

 kaart van de wijk (digitaal of geprint) / internet / printer voor eventueel afdrukken foto's / materialen voor verwerkingsopdracht

- Reflecteer met de leerlingen op wat ze geleerd en beleefd hebben in de voorgaande lessen. Met welk immaterieel erfgoed hebben ze kennisgemaakt?

Wat vinden de leerlingen zelf belangrijk om door te geven en waarom?

- Leerlingen verwerken de informatie uit hun interview op een door hen zelf gekozen manier. Ze moeten in ieder geval het interview, het immaterieel erfgoed van de geïnterviewde en de twee foto's verwerken in de gekozen vorm.

Opties zijn:

- Een poster
- Een PowerPoint
- Een filmpje
- Een mondelinge voordracht

De eigen blik van de leerling staat daarbij centraal. De leerling als erfgoedmaker.

- Klaar? Leerlingen presenteren aan elkaar hun verwerkingsvorm.

Welke vragen hebben ze voor elkaar?

Welk immaterieel erfgoed is zichtbaar gemaakt?

Is het verzamelde immaterieel erfgoed ook terug te vinden op deze lijst?

[overzicht immaterieel erfgoed](#)

- Zet daarna het immaterieel erfgoed van de wijk of dorp samen op de kaart. Dit kan door het plaatsen van zelfgetekende iconen (tekeningetjes) voor de feesten, tradities, gebruiken, ambachten en kunsten. Maak bij de kaart dan een lijst met een verklaring van deze iconen. Plaats de iconen bij de straten van de geïnterviewde mensen.

Maak een foto van de kaart en stuur het door naar info@immaterieelerfgoed.nl o.v.v. educatie.

Tip: Maak een interactieve plattegrond met Spacetime Layers: <https://spacetimelayers.app/>

#1 WAT IS IMMATERIEEL ERFGOED?

In het Noord-Brabantse dorp Zundert doet jong en oud mee aan het bloemencorso. In het oosten van Nederland wordt in de adventperiode geblazen op de midwinterhoorn. De specifieke eigenschappen van de cultuur van de woonwagenbewoners in Nederland. De feestkleding van de Afro-Surinaamse vrouwen, de hoofdtooi (angisa) en de lange rok (koto). Het zijn allemaal voorbeelden van immaterieel erfgoed. Oftewel: feesten, tradities, gebruiken, ambachten en kunsten die al heel lang beoefend worden en steeds doorgegeven worden aan nieuwe generaties. We noemen immaterieel erfgoed daarom ook wel levend erfgoed.

- ▶ Meer voorbeelden van immaterieel erfgoed zien? [overzicht immaterieel erfgoed](#)

Tussen generaties

Immaterieel erfgoed is de schakel tussen heden, verleden en toekomst. Het is cultuur van nu, geeft een gevoel van verbondenheid met vorige generaties en is tegelijkertijd ook toekomstgericht omdat mensen het willen doorgeven aan volgende generaties.

Dynamisch

Anders dan materieel erfgoed (gebouwen, objecten, documenten en monumenten) is immaterieel erfgoed een levende en dynamische vorm van erfgoed, die zich aanpast en mee verandert met de tijd. Het verbindt de gemeenschap die het beoefent. Immaterieel erfgoed vormt het hart van die groep mensen, die het vaak met passie en op vrijwillige basis beoefenen.

Definitie Immaterieel erfgoed

Cultuuruitingen die door erfgoedgemeenschappen worden beleefd als erfgoed en hen een gevoel van identiteit en continuïteit geven. Dit immaterieel erfgoed wordt steeds opnieuw vormgegeven in samenhang met maatschappelijke veranderingen en in interactie met de sociale omgeving en van generatie op generatie doorgegeven.

We noemen immaterieel erfgoed daarom ook wel levend erfgoed.

- ▶ Meer lezen over immaterieel erfgoed? Kijk op de website van het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland: <https://www.immaterieelerfgoed.nl/>
<https://www.immaterieelerfgoed.nl/>

#2 METHODIEK INTERVIEWEN

Interviewen is een actieve en interactieve vorm van informatie verzamelen. Je moet van tevoren nadenken over welke vragen je gaat stellen, je krijgt meteen antwoorden op de vragen en tijdens het interview kun je ook doorvragen als je meer wilt weten.

Door interviewen zullen leerlingen zich meer persoonlijk betrokken voelen en er ontstaat verbondenheid met de geïnterviewden, in dit project: familie en/of bewoners in de buurt.

Door interviewen als methodiek in te zetten kunnen leerlingen:

- zich beter inleven
- hun communicatieve vaardigheden ontwikkelen
- meer interesse voor (lokale) verhalen over erfgoed ontwikkelen
- meer verbondenheid met de wijk ervaren.

Dit zijn ook vaardigheden en houdingen die aansluiten bij doelen van burgerschapsonderwijs.

Het is ook een vorm van omgevingsonderwijs waarin het leren binnen de school wordt verbonden met het leven buiten de school. Uit onderzoek blijkt dat de school voornamelijk invloed heeft op kennis en vaardigheden van leerlingen (zoals reflecteren, samenwerken en communiceren). Houdingen, zoals inleving, participatie en betrokkenheid worden vaak bepaald door buitenschoolse invloeden, zoals vrienden, media en de gemeenschap. Een verbinding tussen leren binnen en buiten de school zou de leeruitkomsten kunnen verbreden en verdiepen.

Geraadpleegde bron: Cultuur+Educatie | jaargang 20 | 2021 | nr. 59: *Kinderen en ouderen in gesprek over de oorlog / Een casestudie naar omgevingsonderwijs* / Mark Schep, Iris Trampler & Carla van Boxtel.

#3 IMMATERIEEL ERFGOED EN (WERELD)BURGERSCHAP

Burgerschapsonderwijs laat leerlingen kennismaken met de democratische samenleving en leidt ze op tot kritische burgers. Ook gaat het over identiteitsvorming en verschillende perspectieven en meningen. Immaterieel erfgoed en diversiteit zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden: er zijn veel verschillende vormen met allemaal een eigen geschiedenis en eigen erfgoedbeoefenaars. Lessen over feesten, tradities, gebruiken, ambachten en kunsten in je eigen wijk kunnen deze diversiteit zichtbaar maken.

Wereldburger in je eigen wijk

Aandacht voor erfgoed biedt kansen om naar culturen te kijken en erover in gesprek te gaan. Bekendheid met elkaars erfgoed en elkaars geschiedenis zorgt voor minder achterdocht en wantrouwen. Een mooie aansluiting bij wereldburgerschap.

Onderwijs kan dus een belangrijke rol spelen in het doorgeven van levend erfgoed. Niet alleen om feesten, tradities, gebruiken, ambachten en kunsten toekomst te geven, maar ook om leerlingen te ondersteunen in de vorming van creatief, kritisch en historisch denken, identiteit, een eigen mening en begrip voor de mening en cultuur van een ander.

Onderwijs over immaterieel erfgoed sluit aan bij de kerndoelen. In kerndoel 56 staat dat de leerlingen kennis verwerven over en waardering krijgen voor aspecten van cultureel erfgoed. Maar onderwijs over levend erfgoed sluit aan bij meerdere kerndoelen. Denk bijvoorbeeld aan het

beoordelen van informatie in discussies en het vormen van een mening, het respectvol omgaan met verschillen in opvattingen, het leren over belangrijke historische personen en gebeurtenissen en het gebruiken van beelden, taal, muziek, spel en beweging om gevoelens en ervaringen mee uit te drukken.

- ▶ Meer lezen over de aansluiting van immaterieel erfgoed bij het curriculum?
<https://www.immaterieelerfgoed.nl/nl/onderwijs>

Aandacht voor meertaligheid

In onze superdiverse samenleving verrijk je het onderwijs met hulp van meertalige leerlingen en hun netwerk. Daarvoor zijn de lessen in dit project bij uitstek geschikt. Het mogen inzetten van de thuistaal werkt niet alleen motiverend, maar helpt ook de leerinhoud te laten landen. Bovendien lukt het onder woorden brengen van gevoelens die verbonden zijn aan het beleven van immaterieel erfgoed beter. De interviews met ouders, grootouders of andere wijkgenoten kunnen ook in de eigen moeder- of thuistaal worden gehouden. Leerlingen gebruiken de schooltaal, het Nederlands, om de informatie uit de interviews te verzamelen. Met zowel de thuistaal als de schooltaal leren leerlingen nog meer over de betekenis van immaterieel erfgoed in hun eigen omgeving.

#4 DIDACTIEK ERFGOEDEDUCATIE

Erfgoededucatie kent een eigen didactiek. Een zorgvuldige en systematische overdracht van immaterieel erfgoed aan leerlingen vraagt om een aanpak die zorgt voor een volwaardig leerproces en recht doet aan de psychologische leerfuncties: cognitief, affectief en regulatief. De beproefde 3-stappen-methodiek zorgt hiervoor: het activeren van voorkennis, zinvol beleven en reflecteren.

Het activeren van voorkennis betekent dat de kennis wordt aangesproken die nodig is om het erfgoed te kunnen waarnemen, herkennen, verklaren en waarderen. Ook kennis die je nodig hebt om een zinvolle discussie of dialoog over levend erfgoed te kunnen voeren. Deze eerste stap vraagt om het goed voorbereid aanbieden van de leerstof (het stuurt de cognitieve leerfunctie).

In dit project staat in de eerste les centraal wat immaterieel erfgoed is en worden verschillende vormen en voorbeelden toegelicht. Dit activeert de voorkennis bij leerlingen die nodig is om het gesprek hierover aan te gaan in een interview.

Om te zorgen voor een **zinvolle beleving** van erfgoed en de locatie waar je in aanraking komt met het erfgoed zijn goede (digitale) bronnen en het inzetten van alle zintuigen van belang. Hierdoor kun je de voorkennis integreren en toepassen. Je hebt begrip voor de waarde van het erfgoed (affectief) en wat dit voor jou betekent.

Door mensen te interviewen over levend erfgoed gaan leerlingen in gesprek met wijkbewoners die hun verhalen over hun feesten, tradities, gebruiken, ambachten en kunsten in geuren en kleuren kunnen vertellen. De leerlingen kunnen hen bevragen en horen en zien wat dit erfgoed voor de geïnterviewde betekent uit eerste hand.

Reflecteren zorgt voor het eigenlijke leereffect. Deze regulatiefunctie stuurt de andere leerfuncties aan. De vraag: wat hebben we geleerd en welke betekenis verlenen we hieraan is hierbij essentieel.

In dit project staat de blik van de leerling zelf centraal. In onderwijs over erfgoed is steeds meer aandacht voor de lerende als erfgoedmaker. Want iedereen verzamelt, bewaart, verleent betekenis en geeft door. En iedereen heeft daarin een eigen stem en een eigen blik. Erfgoed wordt niet alleen bepaald door de geschiedenis van dit erfgoed, maar ook door de betekenis die de leerling eraan geeft op dit moment. In deze tijd en met zijn/haar blik. Wat vindt de leerling belangrijk aan dit erfgoed en in welke vorm wil hij/zij dat doorgeven?

Door in dit project met elkaar de verschillende feesten, tradities, gebruiken, ambachten en kunsten te bespreken en zichtbaar te maken brengen de leerlingen de diversiteit in hun eigen omgeving in kaart.